

KRAJSKÝ PAMIATKOVÝ ÚRAD PREŠOV

Hlavná 115, 080 01 Prešov

Číslo: KPUPO-2015/20917-2/77300/Gs
Vybavuje: Ing. P. Glos tel.: 051/2452821
Mgr. M. Uličný, PhD. tel.: 051/2452842
V Prešove 03.11.2015

OBECNÝ ÚRAD	
06-11-2015	
Podpis: 1201/2015	St: 1201/2015

Krajský pamiatkový úrad Prešov podľa § 11 ods. 1 a ods. 2 písm. d) zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov (ďalej len *pamiatkový zákon*) ako vecne a podľa § 9 ods. 5 pamiatkového zákona miestne príslušný správny orgán na úseku ochrany pamiatkového fondu, archeologických nálezov a archeologických nálezísk a podľa § 46 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní v znení neskorších zmien a doplnkov (správny poriadok) vydáva toto

rozhodnutie:

Krajský pamiatkový úrad Prešov (ďalej aj *KPÚ Prešov*) podľa § 32 ods. 4 v nadväznosti na § 32 ods. 2 pamiatkového zákona po preskúmaní spoločnej žiadosti Združenia na záchratu Zborovského hradu so sídlom Kellera 13, 085 01 Bardejov (ďalej iba *združenie*), zastúpeného Ing. Vladimírom Kaminským, predsedom združenia a Obce Zborov, Obecný úrad, Lesná 10, 086 33 Zborov (ďalej iba *obec*), zastúpenej Jánom Lukáčom, starostom obce, zo dňa 07.10.2015, na KPÚ Prešov doručenej dňa 12.10.2015, vo veci vydania rozhodnutia o zámere obnovy národnej kultúrnej pamiatky (ďalej aj *NKP*) **Hrad Zborov v katastri obce Zborov**, okr. Bardejov (*Hrad Makovica*; súp. č. 39; parc. KN-C č. 1662, kat. územie Zborov; vlastní: Obec Zborov) na rok **2016**, ktorá (NKP) je zapísaná v Ústrednom zozname pamiatkového fondu, v registri nehnuteľných NKP pod č. 262/1-31, na základe súčasného stupňa poznania kultúrno-historických hodnôt predmetnej NKP rozhodol nasledovne:

A./

Zámer obnovy národnej kultúrnej pamiatky Hrad Zborov v katastri obce Zborov, okres Bardejov (ďalej aj *hrad* alebo *zrúcanina*) **na rok 2016** v zmysle predloženého *Plánu aktivít na obnovu kultúrnej pamiatky Zborovského hradu v roku 2016* zo 07.10.2015 (ďalej aj *plán na rok 2016*) v rozsahu:

Práce na objektoch:

Prístavba jadra hradu, západná vonkajšia vežová - obj. č. 5 (ÚZPF 262/5):

- a) architektonicko-historický výskum (ďalej aj *AHV*).

Múr hradbový II., prvého predhradia – obj. č. 6 (ÚZPF 262/6) v rozsahu kurtín B10-B11, B11-B12 a B12-B7:

- a) architektonicko-historický výskum.

Veža bránová I., prvého predhradia - obj. č. 7 (ÚZPF 262/7):

- a) statické zabezpečenie, sanácia porúch, domurovanie kaverien a konzervácia veže v súlade s podmienkami obnovy a schváleným *Návrhom na obnovu AHV*,
- b) archeologický výskum.

Bašta severovýchodná, prvého predhradia – obj. č. 8 (ÚZPF 262/8):

- a) architektonicko-historický výskum.

Bašta juhozápadná I., prvého predhradia – obj. č. 11 (ÚZPF 262/11):

Telefón
+ 421-51/2452812

Fax
+ 421-51/2452855

Email
podatelna.po@pamiatky.gov.sk
www.pamiatky.sk

Bankové spojenie
Štátna pokladnica
SK65 8180 0000 0070 0006 8998

IČO
31755194

- a) spracovanie projektovej dokumentácie riešenia odvodnenia v súlade so schváleným *Návrhom na obnovu II. etapy AHV*.

Bašta západná I., prvého predhradia – obj. č. 12 (ÚZPF 262/12):

- a) architektonicko-historický výskum.

Nádvorie hradné II., nádvorie prvého predhradia – obj. č. 13 v rozsahu S a SV časti (ÚZPF 262/13):

- a) archeologický výskum,
b) odstránenie deštrukčných závalov v určenom rozsahu.

Palác hradný, prvého predhradia – obj. č. 14 (ÚZPF 262/14):

- a) architektonicko-historický výskum v nadväznosti na obj. 12.
b) archeologický výskum v nadväznosti na južnú stenu obj. 5.

Múr hradbový IV., tretieho predhradia – obj. č. 21 v rozsahu kurtiny severne od veže B22 (ÚZPF 262/21):

- a) architektonicko-historický výskum.

Veža bránová II., vstupná, juhovýchodná, tretieho predhradia - obj. č. 22 (ÚZPF 262/22):

- a) archeologický výskum v miestach napojenia na kurtiny hradby predhradia - obj. č. 21,
b) odstraňovanie sutinových závalov v objekte a v priestore súvisiacom s objektom nad pôvodnú niveletu poslednej historickej úrovne terénu.

Bašta juhozápadná II., polygonálna bašta, tretieho predhradia – obj. č. 23 (ÚZPF 262/23):

- a) ukončenie konzervácie murív a otvorov bašty interiéru v súlade so schváleným *Návrhom na obnovu AHV* (Šimkovic / Matejka 2011),
b) realizácia dreveného vstupného schodiska,
c) realizácia priedušnej tehlovej podlahy,
d) finálne ukončenie konzervácie a čiastočnej rekonštrukcie objektu s ochranou technickým prestrešením.

Stavba hospodárska I., juhozápadná, tretieho predhradia – obj. č. 24 (ÚZPF 262/24):

- a) ukončenie konzervácie koruny murív v súlade so schváleným *Návrhom na obnovu AHV* (Šimkovic / Matejka 2011),
b) realizácia drevenej schodiskovej rampy,
c) finálna úprava úrovne podlahy – priedušná tehlová dlažba,
d) projektová dokumentácia prestrešenia objektu v súlade so schváleným *Návrhom na obnovu AHV* (Šimkovic / Matejka 2011).

Stavba hospodárska II., juhozápadná, tretieho predhradia – obj. č. 25 (ÚZPF 262/25):

- a) architektonicko-historický výskum.

Bašta západná II., tretieho predhradia – obj. č. 26 (ÚZPF 262/26):

- a) sanácia porúch, domurovanie a konzervácia bašty vrátane otvorov v súlade so schváleným *Návrhom na obnovu AHV*,

Stavba hospodárska III., západná, tretie predhradie – obj. č. 27 (ÚZPF 262/27):

- a) architektonicko-historický výskum.

Stavba hospodárska IV., severozápadná, tretieho predhradia, so zaklenutým suterénom – obj. č. 28/A (ÚZPF 262/28):

- a) rekonštrukcia - doplnenie deštruovanej JZ časti klenby.

Stavba hospodárska IV., severozápadná, tretieho predhradia, trojpodlažná – obj. č. 28/B (ÚZPF 262/28):

- a) architektonicko-historický výskum.

Havarijné statické poruchy:

- a) statické posúdenie a návrh sanácie,
b) odstránenie porúch domurovaním.

Úpravy a údržba zelene:**Nádvoria hradu:**

- a) údržba trávnatých plôch kosením,
- b) priebežné odstraňovanie náletových drevín a kríkov.

Vonkajší obvod hradu:

- c) triedenie a ukladanie kameňov zo sutín do depónií pre opätovné použitie,
- d) údržba chodníka po vonkajšom obvode hradu,
- e) údržba plôch kosením, priebežné odstraňovanie náletových drevín po obvode hradu, body d) a e) na základe schválenia príslušným orgánom ochrany lesa a štátnej ochrany prírody.

Ostatné súvisiace práce a aktivity:

- a) organizácia brigád, kultúrnych a iných propagačných podujatí pre verejnosť,
- b) práca s verejnosťou, komunikácia a usmerňovanie návštevníkov,
- c) prezentácia konzervačných a rekonštrukčných prác na hrade (panely, fotografie, prednášky...).

(ďalej aj *zámer obnovy alebo obnova*) je z hľadiska záujmov chránených pamiatkovým zákonom **prípustný**.

B./

Zámer obnovy národnej kultúrnej pamiatky Hrad Zborov v obci Zborov na rok 2016 v zmysle predloženého *plánu na rok 2016* v rozsahu:

Práce na objektoch:

Prístavba jadra hradu, západná vonkajšia vežová - obj. č. 5 (ÚZPF 262/5):

- a) sanácia porúch murív a otvorov a konzervácia veže.

Múr hradbový II., prvého predhradia – obj. č. 6 (ÚZPF 262/6) v rozsahu kurtín B10-B11, B11-B12 a B12-B7:

- a) sanácia porúch a konzervácia jednotlivých úsekov múra.

Bašta juhozápadná I., prvého predhradia – obj. č. 11 (ÚZPF 262/11):

- a) ukončenie konzervácie poškodených murív a staticky narušených otvorov,
- b) realizácia odvodnenia interiéru bašty, finálna úprava úrovne (úrovní) a povrchu podlahy,
- c) finálne ukončenie konzervácie objektu.

Bašta západná I., prvého predhradia – obj. č. 12 (ÚZPF 262/12):

- a) statické zabezpečenie a konzervácia bašty.

Múr hradbový IV, tretieho predhradia – obj. č. 21 v rozsahu kurtiny severne od veže B22 (ÚZPF 262/21):

- a) sanácia a domurovanie kaverien na pätách múrov a v iných lokálnych výpadkoch líc múrov, celková konzervácia objektu.

Veža bránová II, vstupná, juhovýchodná, tretieho predhradia - obj. č. 22 (ÚZPF 262/22):

- a) rekonštrukcia zaklenutia otvoru vstupnej brány s náznakom lôžka po portáli v súlade so schváleným *Návrhom na obnovu AHV*, resp. v súlade so schválenou inou prípravnou dokumentáciou.

Stavba hospodárska I., juhozápadná, tretieho predhradia – obj. č. 24 (ÚZPF 262/24):

- a) realizácia prestrešenia objektu na základe schválenej projektovej dokumentácie,
- b) finálne ukončenie konzervácie a čiastočnej rekonštrukcie objektu s ochranou pultovou strechou.

je z hľadiska záujmov chránených pamiatkovým zákonom prípustný až po spracovaní a schválení príslušného **architektonicko-historického výskumu** konkrétneho dotknutého objektu či priestranstva Hradu Zborov a po schválení predpísanej **inej prípravnej dokumentácie a projektovej dokumentácie - realizačného projektu** pre každý objekt, ktorého obnova presahuje rámec bežnej

konzervácie existujúceho stavu, staticky narušený objekt a pre každý nový objekt (novostavbu vrátane technických stavieb a prvkov).

Do doby schválenia príslušného architektonicko-historického výskumu vrátane časti *Návrh na ochranu, obnovu a prezentáciu NKP / pamiatkového objektu AHV*, do doby schválenia inej prípravnej dokumentácie a projektovej dokumentácie je začatie realizačných, konzervačných, čiastočne rekonštrukčných a iných prác na obnove toho-ktorého objektu či priestranstva hradu z hľadiska záujmov chránených pamiatkovým zákonom **neprípustné!**

Prípustnosť obnovy konkrétnych objektov a ich častí určí Krajský pamiatkový úrad Prešov po predložení a schválení príslušného architektonicko-historického výskumu, inej prípravnej dokumentácie a projektovej dokumentácie osobitne.

C./

Zámer obnovy NKP Hrad Zborov na rok 2016 v zmysle predloženého *plánu na rok 2016* v rozsahu:

Práce na objektoch:

Nádvorie hradné I. vnútorné, jadra hradu – obj. č. 4 (ÚZPF 262/4) resp.

Zástavba, vnútorná obvodová, jadra hradu - obj. č. 3 (ÚZPF 262/3):

- a) archeologický výskum na západnej a severnej strane (pri hradbovom múre obj. č. 2).

Prístavba jadra hradu, západná vonkajšia vežová - obj. č. 5 (ÚZPF 262/5):

- a) archeologický výskum v interiéri veže.

Veža bránová I., prvého predhradia - obj. č. 7 (ÚZPF 262/7):

- a) rekonštrukcia objektu.

Bašta južná, prvého predhradia – obj. č. 10 (ÚZPF 262/10):

- a) architektonicko-historický výskum II. etapa – doskúmanie III. NP bašty,
- b) domurovanie chýbajúcich častí – III. NP.

Bašta juhozápadná I., prvého predhradia – obj. č. 11 (ÚZPF 262/11):

- a) spracovanie projektovej dokumentácie a realizácia zastrešenia.

Veža bránová II., vstupná, juhovýchodná, tretieho predhradia - obj. č. 22 (ÚZPF 262/22):

- a) domurovanie predprsné na parkánovej terase (*opornom múre*) z východnej strany objektu a realizácia zastrešenia terasy.

Stavba hospodárska IV., severozápadná, tretieho predhradia, so zaklenutým suterénom – obj. č. 28/A (ÚZPF 262/28):

- a) domurovanie kaverien a chýbajúcich častí murív objektu.

je z hľadiska záujmov chránených pamiatkovým zákonom **neprípustný**.

D./

Riešenie obnovy parkánovej terasy a jej predprsné objektu juhovýchodnej bránovej veže č. 22 bude predmetom osobitného rozhodnutia KPÚ Prešov na základe výsledkov architektonicko-historického výskumu objektu.

Predmetom tohto rozhodnutia nie je preložený zámer zastrešenia obj. č. 11 Bašta JZ prvého predhradia, ani predložený zámer domurovania predprsné a zámer prekrytia – zastrešenia parkánovej terasy obj. č. 22 Veža JV bránová – vstupná brána do hradu. Podmienky pre obnovu objektov bez zastrešenia, podmienky pre realizáciu prípadného zastrešenia, alebo pre inú ochranu objektov hradu pred atmosférickými vplyvmi sú určené v právoplatnom rozhodnutí KPÚ Prešov č. PO-07/3641-02/11546/Gs zo dňa 10.01.2008 o zámere komplexnej obnovy NKP a v právoplatnom rozhodnutí KPÚ Prešov č. PO-2012/1027-06/4078/Gs zo dňa 17.05.2012 o zámere sprístupnenia, obnovy a zastrešenia objektov hradu.

E./

Krajský pamiatkový úrad Prešov podľa § 32 ods. 4 pamiatkového zákona pre prípravu a vykonávanie vyššie odsúhlaseného zámeru obnovy NKP Hrad Zborov v Zborove na rok 2016 **určuje nasledujúce podmienky:**

1. **Základné rámcové podmienky pre celkovú obnovu NKP:**

- 1.1. Vstupné rámcové podmienky obnovy NKP Hrad Zborov v katastri obce Zborov sú určené v právoplatnom rozhodnutí tunajšieho úradu č. PO-07/3641-02/11546/Gs zo dňa 10.01.2008 o zámere komplexnej obnovy NKP, v právoplatnom rozhodnutí KPÚ Prešov č. PO-2012/1027-06/4078/Gs zo dňa 17.05.2012 o zámere sprístupnenia hradu, o zámere riešenia infraštruktúry, o zámere realizácie archeologického výskumu, o zámere obnovy torzálne zachovaných objektov, o zámere obnovy dobre zachovaných objektov a o zámere rekonštrukcie ruín hospodárskych objektov tretieho predhradia, ako aj v záväznom stanovisku KPÚ Prešov č. PO-08/2261-02/6876/Gs zo dňa 25.07.2008 k Projektu pre stavebné povolenie stavby „*Obnova pamiatky Hrad Zborov – I. etapa – diel Statické posúdenie stavby*“ (Ateliér Bekos Prešov 2008). Tieto podmienky ostávajú pre prípravu a realizáciu vyššie uvedeného zámeru obnovy zručaniny na rok 2016 v schválenom rozsahu v platnosti.
Vyššie uvedené rozhodnutia sú právoplatné a v celom rozsahu vykonateľné.
- 1.2. Hlavnou podmienkou a cieľom obnovy je zachovanie, konsolidácia, statické zabezpečenie, postupná konzervácia a trvalé udržiavanie zručaniny hradu v dobrom stave.
- 1.3. Zručaniu v zmysle § 27 pamiatkového zákona konzervovať a udržiavať a aj po komplexnej obnove využívať a prezentovať ako pamiatku torzálne zachovanej hradnej architektúry.
- 1.4. Jednotlivé vyššie špecifikované objekty hradu obnoviť predovšetkým konzervačnou metódou spojenou s konsolidáciou, sanáciou a statickým zabezpečením staticky narušených a havarijných miest, s výnimkou schválených objektov obvodovej zástavby III. predhradia bez „viditeľného“ zastrešenia a s možnosťou čiastočnej, náznakovej, alebo čiastočnej rekonštrukcie a architektonizácie určených objektov, konštrukcií a ich častí v schválených objektoch, ak boli takto podmienky obnovy určené príslušným rozhodnutím KPÚ Prešov, alebo ak bol takto schválený *Návrh na ochranu, obnovu a prezentáciu kultúrnej pamiatky* príslušného architektonicko-historického výskumu (ďalej aj *AHV*).
- 1.5. Detailné podmienky pre konzerváciu, čiastočnú, alebo náznakovú rekonštrukciu existujúcich stavebných objektov, ich určených konštrukcií a častí určí, spresní alebo schváli Krajský pamiatkový úrad Prešov po vykonaní pamiatkových výskumov v štádiu spracovania inej prípravnej dokumentácie a projektovej dokumentácie, resp. v štádiu realizácie prác.
- 1.6. Zachovať základnú historickú pôdorysnú a dispozičnú štruktúru zručaniny hradu, zachovať jej priestorové a objemové usporiadanie, ako aj výraz areálu hradu ako pamiatky torzálne zachovaného šľachtického sídla v urbanisticky inak nedotknutom a nenarušenom krajinnom prostredí hradného vrchu.
- 1.7. Zachovať, konzervovať a prezentovať hodnotné historické, nad terénom zachované stavebné, konštrukčné, umelecko-remeselné a remeselné súčasti jednotlivých objektov areálu hradu, ich povrchové úpravy.
- 1.8. Zachovať všetky a prezentovať najvýznamnejšie a určujúce nálezy deštrukciami prekrytých stavebných objektov a situácií v súčasnosti v archeologickej polohe.
- 1.9. Zachovať modeláciu terénu v areáli hradu vrátane modelácie zachovaných valov, priekop, skalných blokov, priehlbni a pod.

- 1.10. Zabezpečiť účinnú ochranu autentických konštrukcií, prvkov, detailov a povrchových úprav jednotlivých objektov zručaniny pred účinkami atmosférických vplyvov: najmä a prednostne konzerváciou konštrukcií, odizolovaním, odvodnením, alebo, výnimočne, aj realizáciou skrytého technického prestrešenia objektu alebo nálezovej situácie s mimoriadne významnými zachovanými pamiatkovými hodnotami. O prípustnosti, rozsahu a forme prípadného zastrešenia rozhodne v aktuálnom čase KPÚ Prešov osobitne.
- 1.11. Obnoviť a udržiavať vyváženú hmotovo-priestorovú kompozíciu architektúry hradnej zručaniny a zelene vrátane cieľovej porastovej štruktúry.
- 1.12. Realizácia statického zabezpečenia, konzervácie, či čiastočnej rekonštrukcie každého objektu hradu a realizácia akéhokoľvek zásahu do terénu **je podmienená:**
 - a. zabezpečením, vykonaním a schválením **architektonicko-historického výskumu (I. a II. etapa)** vrátane časti *Návrh na ochranu, obnovu a prezentáciu kultúrnej pamiatky (pamiatkového objektu)*,
 - b. zabezpečením a vykonaním **archeologického výskumu**, ako aj
 - c. spracovaním a schválením **projektovej dokumentácie - realizačného projektu** pre každý objekt, ktorého obnova presahuje rámec bežnej konzervácie existujúceho stavu, staticky narušený objekt alebo jeho časť a pre každý nový objekt (novostavbu vrátane technických objektov a prvkov).
- 1.13. Požiadavky na druh a rozsah inej prípravnej dokumentácie a projektovej dokumentácie pre konzerváciu a čiastočnú rekonštrukciu jednotlivých dotknutých objektov hradu budú spresnené Krajským pamiatkovým úradom Prešov na základe výsledkov pamiatkových výskumov osobitne.
- 1.14. Začatie realizácie schválenej obnovy (konzervácie, čiastočnej rekonštrukcie, statického zabezpečenia a pod.) jednotlivých objektov a začatie výkopových prác alebo terénnych úprav v areáli hradu bez vykonania a schválenia určených pamiatkových výskumov, inej prípravnej a projektovej dokumentácie podľa príslušného rozhodnutia KPÚ Prešov **je neprípustné!**
- 1.15. Sanačné a konzervačné práce bez spracovania projektovej a realizačnej dokumentácie je prípustné realizovať výhradne v rozsahu bežnej konzervácie, údržby a sanácie existujúceho rozsahu určených objektov po vykonaní a schválení príslušného architektonicko-historického a archeologického výskumu, v súlade so schváleným *Návrhom ochrany, obnovy a prezentácie kultúrnej pamiatky* a určenými podmienkami KPÚ Prešov.
- 1.16. Stavebné práce, sanáciu a statické zabezpečenie vyššej náročnosti je prípustné realizovať iba na základe inej prípravnej dokumentácie a projektovej dokumentácie subjektom oprávneným na takúto činnosť podľa osobitného predpisu.
- 1.17. Pre dopĺňovanie muriva a konzervovanie kaverien a celkov väčšieho rozsahu, konzerváciu vážne narušeného muriva, na rekonštrukčné práce, stavbu a kotvenie lešenia vlastník zabezpečí **odborný dohľad resp. návrh statického zabezpečenia** spracovaný fyzickou osobou autorizovanou podľa osobitného predpisu v odbore statika stavieb. Riešenie statického zabezpečenia, kotvenia a pod. vlastník (resp. iný oprávnený subjekt) v štádiu spracovania prekonzultuje a následne schváli ako prípravnú a projektovú dokumentáciu z hľadiska záujmov chránených pamiatkovým zákonom s KPÚ Prešov.
- 1.18. Vlastník národnej kultúrnej pamiatky (združenie, resp. iný oprávnený subjekt) oznámi KPÚ Prešov vopred termín začiatku obnovy a termín predpokladaného konca obnovy (resp. termín začatia a ukončenia jednotlivých zásadných etáp obnovy).

2. Pamiatkový výskum:

- 2.1. Zámer obnovy zručaniny na rok 2016 v schválenom rozsahu možno v zmysle § 32 ods. 4 pamiatkového zákona z hľadiska záujmov chránených pamiatkovým zákonom

prípravovať a vykonávať iba na základe výsledkov architektonicko-historického výskumu a archeologického výskumu.

- 2.2. Architektonicko-historický výskum a archeologický výskum z časového hľadiska realizovať ako predstihový, pred začiatkom obnovy.
- 2.3. Výskumnú dokumentáciu pamiatkového výskumu spracovať podľa § 8 a 10 vyhlášky a odovzdať ako uzavretý autorizovaný dokument v pevnej väzbe s číslovanými stranami vrátane stanoviska pamiatkového úradu. Súčasťou každej výskumnej dokumentácie bude aj jej elektronická verzia, ktorá musí byť obsahovo totožná s vytlačenou verziou (§ 7 vyhlášky).

Architektonicko-historický výskum:

- 2.4. Na prípravu a realizáciu zámeru obnovy na rok 2016 a ako prípravná dokumentácia ďalšej obnovy NKP bude vykonaný **Architektonicko-historický výskum**.
- 2.5. Podmienky vykonávania architektonicko-historického výskumu sú určené v rozhodnutí KPÚ Prešov č. PO-07/3641-02/11546/Gs zo dňa 10.01.2008 o zámere komplexnej obnovy NKP.
- 2.6. Z hľadiska novelizácie pamiatkového zákona a vyhlášky sú podmienky vykonávania architektonicko-historického výskumu vyššie uvedeného rozhodnutia aktualizované v ďalších ods. tohto rozhodnutia.
- 2.7. Krajský pamiatkový úrad Prešov podľa § 35, § 38 a § 39 pamiatkového zákona a podľa § 7 a § 8 vyhlášky č. 253/2010 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov v znení vyhlášky Ministerstva kultúry Slovenskej republiky č. 231/2014 Z. z. (ďalej len vyhláška) určuje nasledujúce **podmienky vykonávania architektonicko-historického výskumu:**

- 2.7.1. **druh výskumu:** pamiatkový - architektonicko-historický (AHV), predstihový (pred začiatkom obnovy). Cieľom výskumu je najmä identifikovanie pôdorysu, dispozície, konštrukcií, povrchových úprav a prvkov jednotlivých objektov zručaniny, bežne dostupných, sprístupnených lešení, ako aj odkrytých archeologickým výskumom, analýza vývojových etáp toho-ktorého objektu, špecifikácia ich pamiatkových hodnôt, určenie hodnotných konštrukcií, prvkov, povrchových úprav, spracovanie návrhu ochrany, obnovy a prezentácie objektu/NKP v súlade s podmienkami rozhodnutí KPÚ Prešov a preukázanie ostatných náležitostí výskumu podľa § 8 vyhlášky. Cieľom výskumu je získanie všetkých dostupných poznatkov o kultúrnej pamiatke resp. pamiatkovom objekte na prípravu obnovy a určenie podmienok pre konzerváciu, sanáciu a prezentáciu jednotlivých objektov a priestranstiev NKP.
- 2.7.2. **rozsah vykonávania výskumu:** výskum bude prebiehať v areáli NKP Hrad Zborov v katastri obce Zborov.

Pred začatím obnovy v schválenom rozsahu na rok 2016 bude spracovaný:

- obj. Prístavba jadra hradu, západná vonkajšia vežová - obj. č. 5 - AHV, II. etapa; predstihový, pre prípravu obnovy objektu,
- obj. Múr hradbový II., prvého predhradia – obj. č. 6 v rozsahu kurtín B10-B11, B11-B12 a B12-B7 - AHV, II. etapa; predstihový, pre prípravu obnovy objektu,
- obj. Bašta severovýchodná, prvého predhradia – obj. č. 8 - AHV, II. etapa; predstihový, pre prípravu obnovy objektu,
- obj. Bašta juhozápadná I., prvého predhradia – obj. č. 11 - AHV, II. etapa; predstihový, pre prípravu a ukončenie obnovy objektu,
- obj. Bašta západná I., prvého predhradia – obj. č. 12 - AHV, II. etapa; predstihový, pre prípravu obnovy objektu,

- obj. Palác hradný, prvého predhradí – obj. č. 14 - AHV, II. etapa; predstihový, pre prípravu obnovy objektu,
- obj. Múr hradbový IV, tretieho predhradí – obj. č. 21 v rozsahu kurtiny severne od veže B22 - AHV, II. etapa; predstihový, pre prípravu obnovy objektu,
- obj. Veža bránová II, vstupná, juhovýchodná, tretieho predhradí - obj. č. 22 – AHV čiastkový, II. etapa; predstihový, pre prípravu a ukončenie obnovy objektu (cieľ: vstupný otvor, parkánová terasa)
- obj. Stavba hospodárska II., juhozápadná, tretieho predhradí – obj. č. 25 - AHV, I. etapa; predstihový, pre prípravu obnovy objektu,
- obj. Stavba hospodárska III., západná, tretie predhradie – obj. č. 27 - AHV, I. etapa; predstihový, pre prípravu obnovy objektu,
- obj. Stavba hospodárska IV., severozápadná, tretieho predhradí, so zaklenutým suterénom – obj. č. 28/A - AHV, II. etapa; predstihový, pre prípravu obnovy objektu,
- obj. Stavba hospodárska IV., severozápadná, tretieho predhradí, trojpodlažná – obj. č. 28/B - AHV, I. etapa; predstihový, pre prípravu obnovy objektu.

2.7.3. **spôsob vykonávania výskumu:** vizuálny, v potrebnom rozsahu sondážny, archívny, dendrochronologický a pod.

Výskum spracovať v zmysle štandardnej metodiky AHV v dvoch etapách (v závislosti na úrovni a možnosti sprístupnenia predmetu výskumu):

- v prvej etape – základný výskum objektu: rámcové stavebno-historické vyhodnotenie vývoja objektu alebo dotknutej časti NKP v existujúcom stave zachovania, bez odstránenia deštrukcií a bez sprístupnenia lešením v celom rozsahu objektu – výskum vizuálny, skúmaním prístupných konštrukcií a situácií, archívny...
- v druhej etape – podrobný a úplný výskum jednotlivých objektov: výskum a vyhodnotenie lešením sprístupnených objektov a archeologickým výskumom odkrytých nálezových situácií – podrobná analýza a vyhodnotenie lešením sprístupnených a archeologickým výskumom odkrytých nálezov a nálezových situácií.

2.7.4. **nakladanie s nálezmi:** o nakladaní s nálezmi rozhodne KPÚ Prešov po ich identifikovaní, alebo prípadnom odkrytí alebo náleze osobitne.

2.8. **Pri zabezpečení architektonicko-historického výskumu je vlastník (iný oprávnený subjekt) povinný:**

2.8.1. podľa § 38 ods. 1 pamiatkového zákona uhradiť náklady na výskum,

2.8.2. podľa § 35a ods. 1 pamiatkového zákona zabezpečiť vykonanie architektonicko-historického výskumu fyzickou osobou s osvedčením o osobitnej odbornej spôsobilosti na vykonávanie architektonicko-historického výskumu vydaným Ministerstvom kultúry SR,

2.8.3. podľa § 39 ods. 11 pamiatkového zákona odovzdať bezodplatne jedno vyhotovenie výskumnej dokumentácie spracovanej v zmysle § 7 a § 8 vyhlášky,

2.8.4. podľa § 39 ods. 11 pamiatkového zákona Krajský pamiatkový úrad Prešov určuje lehotu na odovzdanie výskumnej dokumentácie architektonicko-historického výskumu na 90 dní od skončenia terénnej časti výskumu.

2.9. Výskumnú dokumentáciu architektonicko-historického výskumu každého skúmaného objektu v zmysle § 32 ods. 10 pamiatkového zákona ako prípravnú dokumentáciu obnovy predloží vlastník (združenie, spracovateľ výskumu...) spolu so stanoviskom

Pamiatkového úradu Bratislava k výskumnej dokumentácii na schválenie Krajskému pamiatkovému úradu Prešov.

- 2.10. Konzervačné a iné realizačné práce na jednotlivých objektoch (s výnimkou schválenej lokálnej sanácie havarijných porúch jednotlivých objektov) možno začať až po schválení príslušného architektonicko-historického výskumu dotknutých objektov vrátane časti *Návrh na ochranu, obnovu a prezentáciu kultúrnej pamiatky* a v súlade s následne KPÚ Prešov stanovenými podmienkami obnovy.

Archeologický výskum:

- 2.11. Na prípravu a realizáciu zámeru obnovy NKP v roku 2016 v schválenom rozsahu bude vykonaný **Archeologický výskum**.
- 2.12. Krajský pamiatkový úrad Prešov podľa § 35, § 38 a § 39, ods.1 pamiatkového zákona a podľa § 7 a § 10 vyhlášky č. 253/2010 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon o ochrane pamiatkového fondu v znení vyhlášky č. 231/2014 Z. z. (ďalej „vyhláška“) určuje nasledujúce **podmienky vykonávania archeologického výskumu**:

2.12.1. druh výskumu: Pamiatkový – archeologický, predstihový.

Cieľom výskumu je zachytiť stratigrafiu terénu vo väzbe na murované konštrukcie, povrchové úpravy, vývoj zástavby a hospodárske aktivity na dotknutej ploche od praveku až po súčasnosť. Archeologický výskum zároveň stanoví nivelety terénu pre povrchové úpravy riešených častí.

2.12.2. rozsah a spôsob vykonávania výskumu:

Archeologický výskum (AGV) bude prebiehať v areáli NKP Hrad Zborov v objektoch:

- veža bránová I., prvého predhradia – obj. č. 7 (ÚZPF 262/7)
- nádvorie hradné II., nádvorie prvého predhradia – obj. č. 13 – v rozsahu S a SV časti (ÚZPF 262/13),
- palác hradný, prvého predhradia – obj. č. 14 (ÚZPF 262/14) – v nadväznosti na južnú stenu obj. č. 5,
- veža bránová II., vstupná, juhovýchodná, tretieho predhradia – obj. č. 22 (ÚZPF 262/22) – v miestach napojenia na kurtiny hradby predhradia,

Archeologický výskum bude pozostávať z nasledujúcich etáp:

1. V súvislosti s obnovou veže bránovej I., prvého predhradia – obj. č. 7 bude prebiehať archeologický výskum v jej interiéri a čiastočne v exteriéri v rozsahu potrebnom pre statické zabezpečenie a obnovu objektu.
2. Na nádvorí hradnom II., nádvorie prvého predhradia – obj. č. 13, v priestore medzi hradným palácom – obj. č. 14 a severovýchodným obranným priečnym múrom – obj. č. 15 bude realizovaný archeologický výskum najmä v severnom pokračovaní obvodovej hradby jadra hradu vo väzbe na západnú vonkajšiu vežovú prístavbu – obj. č. 5. a následne bude zrealizovaná úprava terénu metódami archeologického výskumu. V okolí severovýchodného obranného priečneho múru prvého predhradia – obj. č. 15 bude realizovaná úprava terénu metódami archeologického výskumu z jeho severnej aj južnej strany, s cieľom upraviť a zosvahovať terén tak, aby bolo zabezpečené odvodnenie tohto priestoru.
3. V paláci hradnom, prvého predhradia – obj. č. 14 (ÚZPF 262/14) bude prebiehať archeologický výskum v nadväznosti na južnú stenu obj. č. 5. Výskum bude realizovaný s cieľom upraviť niveletu terénu vo východnej časti paláca. Zároveň archeologický výskum bude predchádzať samotnému zabezpečeniu statickej poruchy v obvodovej hradbe jadra hradu obj. č. 2.

4. Na objekte veže bránovej II., vstupnej, juhovýchodnej, tretieho predhradia – obj. č. 22 bude prebiehať archeologický výskum v miestach napojenia na kurtiny hradby predhradia, severne a severozápadne od brány.
5. Archeologický výskum na jednotlivých objektoch bude realizovaný vždy max. v rozsahu potrebnom pre samotnú obnovu.
6. Rozsah a situovanie jednotlivých sond budú určené zástupcom tunajšieho úradu na vstupnej, resp. priebežných odborných komisiách.
7. Odstraňovanie sutín a deštrukčných závalov v jednotlivých objektoch je možné len metódami archeologického výskumu za prítomnosti archeológa.

Archeologický výskum bude realizovaný tradičnou formou sondážneho výskumu a následného plošného odstránenia deštrukčných závalov v polohách stavebne riešených objektov. Výskum sa primárne uskutoční formou ukončenia plošného sektorového odkryvu deštrukčných závalov v nadväznosti na sondážne etapy výskumu v predchádzajúcich sezónach.

- 2.12.3. **nakladanie s nálezmi:** Organizácia oprávnená vykonávať archeologický výskum je povinná držať a chrániť hnuťelné archeologické nálezy v zmysle § 39 ods. 12 pamiatkového zákona až do prevodu vlastníckeho práva alebo správy podľa § 40 ods. 8 a 9 pamiatkového zákona.

2.13. Pri zabezpečení archeologického výskumu je stavebník povinný:

- 2.13.1. podľa § 38 odsek 1 pamiatkového zákona uhradiť náklady na výskum,
 - 2.13.2. podľa § 36 odsek 2 pamiatkového zákona zabezpečiť vykonanie archeologického výskumu právnickou osobou oprávnenou vykonávať archeologické výskumy, s ktorou uzatvorí pred začatím výskumu podľa § 39 odsek 1 pamiatkového zákona dohodu, o čom písomne upovedomí Krajský pamiatkový úrad Prešov,
 - 2.13.3. odovzdať bezodplatne jedno vyhotovenie výskumnej dokumentácie spracovanej oprávnenou osobou podľa § 39 odsek 9 pamiatkového zákona a v zmysle § 7 a § 10 vyhlášky Krajskému pamiatkovému úradu Prešov so žiadosťou o vydanie záväzného stanoviska, jedno vyhotovenie výskumnej dokumentácie odovzdať Archeologickému ústavu SAV,
 - 2.13.4. lehotu na odovzdanie výskumnej dokumentácie podľa § 39 ods. 9 pamiatkového zákona určil Krajský pamiatkový úrad Prešov na 120 dní od skončenia terénnej časti výskumu.
- 2.14. Výskumnú dokumentáciu archeologického výskumu v zmysle § 32 ods. 10 pamiatkového zákona ako prípravnú dokumentáciu obnovy predloží vlastník (združenie...) na schválenie Krajskému pamiatkovému úradu Prešov.
- 2.15. Konkrétny postup a rozsah archeologického výskumu a ďalší postup zemných prác pre jednotlivé objekty a aktivity zvlášť budú určené zástupcom KPÚ Prešov na vstupnej komisii a následne na priebežných komisiách archeologického výskumu na základe návrhu vypracovanom realizátorom výskumu v zmysle určených cieľov výskumu.
- 2.16. SONDY archeologického výskumu po realizácii zasypať pôvodným výkopkom a obdobným materiálom do úrovne podľa určenia zástupcu KPÚ Prešov! Do úrovne tejto nivelety budú následne plošne ručne odstraňované deštrukčné závaly v rozsahu určenom zástupcom KPÚ Prešov.
- 2.17. V areáli hradu budú za prítomnosti jedného archeológa súčasne otvorené nanajviš 2 pracoviská.
- 2.18. Akékoľvek výkopové práce, úprava modelácie terénu, ako aj odstraňovanie deštrukcií, závalov a sutín pre zber kamenného materiálu v areáli zrúcaniny bez realizácie archeologického výskumu sú neprípustné!

3. Iná prípravná dokumentácia, projektová dokumentácia:

3.1. Zámer obnovy zručianiny na rok 2016 v schválenom rozsahu možno pripravovať a vykonať **iba na základe inej prípravnej dokumentácie a projektovej dokumentácie** v rozsahu:

- **podrobné zameranie** dotknutých častí a objektov hradu v rozsahu pre spracovanie architektonicko-historického výskumu, inej prípravnej dokumentácie a projektovej dokumentácie,
- **projektová dokumentácia** riešenia odvodnenia obj. **Bašta juhozápadná I.**, prvého predhradia – obj. č. 11,
- **prípravná dokumentácia** – tvarové riešenie rekonštrukcie zaklenutia otvoru vstupnej brány s náznakom lôžka po deštruovanom portáli, statické posúdenie návrhu riešenia – obj. **Veža bránová II.**, vstupná, juhovýchodná, tretieho predhradia – obj. č. 22,
- **projektová dokumentácia** zastrešenia obj. **Stavba hospodárska I.**, juhozápadná, tretieho predhradia – obj. č. 24,
- **projektová dokumentácia - realizačný projekt** pre realizáciu konzervácie a čiastočnej rekonštrukcie každého objektu, ktorého obnova presahuje rámec bežnej konzervácie existujúceho stavu, každý staticky narušený objekt alebo jeho časť a pre každý nový objekt (novostavbu vrátane technických stavieb a prvkov).

3.2. Konkrétny druh a rozsah inej prípravnej dokumentácie a projektovej dokumentácie vyplynie z výsledkov architektonicko-historického a archeologického výskumu a bude určený, resp. spresnený Krajským pamiatkovým úradom Prešov osobitne.

3.3. Projektovú dokumentáciu obnovy môže spracovať len fyzická osoba autorizovaná podľa osobitného predpisu.

3.4. Podkladom pre spracovanie projektovej dokumentácie je schválený *Návrh ochrany, obnovy a prezentácie kultúrnej pamiatky* príslušného architektonicko-historického výskumu (I. a II. etapa).

3.5. Prípravnú a projektovú dokumentáciu a každú jej zmenu je vlastník (spracovateľ, alebo iný oprávnený subjekt) povinný v priebehu spracovania prerokovať s Krajským pamiatkovým úradom Prešov z hľadiska zachovania pamiatkovej hodnoty kultúrnej pamiatky.

3.6. Každú prípravnú a projektovú dokumentáciu (zameranie, odborné posudky, realizačný projekt, návrh riešenia statického zabezpečenia porúch jednotlivých objektov a pod.) v zmysle § 32 ods. 10 pamiatkového zákona predloží vlastník (iný oprávnený subjekt) na posúdenie a schválenie Krajskému pamiatkovému úradu Prešov.

3.7. Konzervačné, rekonštrukčné a iné realizačné práce na jednotlivých objektoch (s výnimkou schválenej lokálnej sanácie havarijných porúch jednotlivých objektov) možno začať až po schválení príslušnej prípravnej dokumentácie a projektovej dokumentácie a v súlade s následne KPÚ Prešov stanovenými pripomienkami a podmienkami obnovy.

4. Podmienky pre prípravu a realizáciu obnovy:

4.1. **Konkrétne podmienky pre prípravu a vykonávanie zámeru obnovy**, ako aj **druh, rozsah a podmienky vykonávania reštaurátorských prác** podľa § 33 pamiatkového zákona **budú určené** na základe poznatkov získaných archeologickým a architektonicko-historickým výskumom Krajským pamiatkovým úradom Prešov osobitne.

4.2. **Všeobecné podmienky pre prípravu a vykonávanie zámeru obnovy** – t. j. podmienky pre konzerváciu murív, podmienky pre vyplňanie kaverien a deštrukcií líc murív a pre murárske práce, podmienky konzervácie omietok, podmienky konzervácie a rekonštrukcie kamenárskych prvkov a pre kamenárske práce, podmienky pre tesárske prvky a konštrukcie, podmienky pre redukciu náletovej zelene, odstraňovanie drevín

a údržbu porastovej štruktúry, ako aj ostatné všeobecné podmienky pre obnovu sú uvedené v **prílohe** tohto rozhodnutia, ktorá tvorí jeho neoddeliteľnú časť.

- 4.3. Podmienky pre prípravu a vykonávanie obnovy môžu byť na základe aktuálnej úrovne poznania schválené, spresnené alebo určené Krajským pamiatkovým úradom Prešov aj v štádiu prípravy, spracovania prípravnej a projektovej dokumentácie obnovy, alebo počas realizácie prác.

5. **Záverčné ustanovenia:**

- 5.1. Štátny pamiatkový dohľad z hľadiska záujmov chránených pamiatkovým zákonom bude počas realizácie pamiatkového výskumu vykonávať Krajský pamiatkový úrad Prešov.
- 5.2. Krajský pamiatkový úrad Prešov v zmysle §140b ods. 2 zákona č. 479/2005 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa stavebný zákon, **týmto rozhodnutím nenahrádza záväzné stanovisko** pre žiadne konanie nasledujúce podľa stavebného zákona.
- 5.3. V stavebnom konaní v zmysle § 32 ods. 12 pamiatkového zákona rozhoduje stavebný úrad **na základe záväzného stanoviska krajského pamiatkového úradu**. Stavebný úrad tak postupuje aj vtedy, ak práce možno vykonať na základe ohlásenia.
- 5.4. Odchýlky obnovy predmetnej národnej kultúrnej pamiatky v schválenom rozsahu od podmienok rozhodnutí a záväzných stanovísk KPÚ Prešov a odchýlky od schválenej prípravnej a projektovej dokumentácie vlastníka (združenie, resp. iný oprávnený subjekt) vopred schváli s KPÚ Prešov.
- 5.5. V prípade akéhokoľvek nového zámeru obnovy, rekonštrukcie, adaptácie, novej stavby a úpravy na ploche NKP, zásahu do terénu, alebo reštaurovania predmetnej národnej kultúrnej pamiatky nad rámec rozhodnutí tunajšieho úradu, a v prípade prác nad rámec schválenej projektovej a reštaurátorskej dokumentácie je vlastníka (združenie, resp. iný oprávnený subjekt) v zmysle ustanovení pamiatkového zákona pred začatím tejto obnovy a reštaurovania povinný Krajskému pamiatkovému úradu Prešov predložiť žiadosť o vydanie rozhodnutia o tomto novom zámere obnovy, resp. reštaurovania.
- 5.6. Toto rozhodnutie nadväzuje na rozhodnutie KPÚ Prešov č. PO-07/3641-02/11546/Gs zo dňa 10.01.2008 o zámere komplexnej obnovy predmetnej NKP a na rozhodnutie KPÚ Prešov č. PO-2012/1027-06/4078/Gs zo dňa 17.05.2012 o zámere sprístupnenia hradu, o zámere riešenia infraštruktúry, o zámere realizácie archeologického výskumu, o zámere obnovy torzálnych zachovaných objektov, o zámere obnovy dobre zachovaných objektov a o zámere rekonštrukcie ruín hospodárskych objektov tretieho predhradia. Určuje prípustnosť zámeru čiastkových prác na obnove zručianiny v roku 2016 v špecifikovanom rozsahu, ako aj podmienky obnovy v zmysle predloženého zámeru na čiastkovú obnovu predmetnej NKP v roku 2016. Toto rozhodnutie je vydané **výhradne s platnosťou na rok 2016**. Rozsah, formu a detaily čiastkovej obnovy, prác a čiastkových konsolidačných stavebných zásahov na hrade v zmysle podmienok vyššie uvedeného rozhodnutia každoročne (pre každú stavebnú sezónu zvlášť) vlastníka (združenie resp. iný oprávnený subjekt) písomne vopred schváli s KPÚ Prešov. KPÚ Prešov na základe písomnej žiadosti vlastníka, resp. iného oprávneného subjektu vydá k týmto čiastkovým konsolidačným zásahom osobitné rozhodnutie, v ktorom pre danú výskumnú a stavebnú sezónu schváli prípustnosť zámeru a určí, resp. spresní rozsah prác a konkrétne podmienky pre ich vykonávanie.

Odôvodnenie :

Hrad Zborov v katastri obce Zborov ako hradná zručianina je významnou pamiatkou fortifikačnej architektúry hlavne renesančného obdobia, dokladajúcou úroveň a vývoj hradov a opevnení v regióne, ale aj v rámci celého Slovenska. Vzhľadom na svoje výrazné pamiatkové hodnoty bol vyhlásený za národnú kultúrnu pamiatku.

V zmysle § 32 ods. 4 pamiatkového zákona krajský pamiatkový úrad v rozhodnutí o zámere obnovy národnej kultúrnej pamiatky uvedie, či navrhovaný zámer je z hľadiska záujmov chránených pamiatkovým zákonom prípustný a určí podmienky, za ktorých možno predpokladaný zámer obnovy pripravovať a vykonávať tak, aby sa kultúrna pamiatka neohrozila, nepoškodila alebo nezničila, najmä či tento zámer obnovy možno pripravovať iba na základe výskumov a inej prípravnej dokumentácie a projektovej dokumentácie.

Tunajší úrad preskúmal spoločné podanie Obce Zborov a Združenia na záchranu Zborovského hradu Bardejov. Z podkladov konštatuje, že vlastníkom hradnej zrúcaniny je Obec Zborov, ktorá na obnovu tejto NKP uzatvorila zmluvu o spolupráci so Združením na záchranu Zborovského hradu Bardejov.

Pre zámer komplexnej obnovy areálu hradu bolo Krajským pamiatkovým úradom Prešov vydané rozhodnutie č. PO-07/3641-02/11546/Gs zo dňa 10.01.2008 o zámere komplexnej obnovy NKP. Podmienky a požiadavky k následnej projektovej dokumentácii boli stanovené v záväznom stanovisku KPÚ Prešov č. PO-08/2261-02/6876/Gs zo dňa 25.07.2008 k Projektu pre stavebné povolenie stavby „*Obnova pamiatky Hrad Zborov – I. etapa – diel Statické posúdenie stavby*“ (Ateliér Bekos Prešov 2008). Nadväzne boli na základe žiadosti rozhodnutím KPÚ Prešov č. PO-2012/1027-06/4078/Gs zo dňa 17.05.2012 o zámere obnovy stanovené podmienky pre sprístupnenie hradu, pre riešenie infraštruktúry, pre realizáciu archeologického výskumu, pre obnovu torzálnych zachovaných objektov, pre obnovu dobre zachovaných objektov a pre zámer rekonštrukcie ruín hospodárskych objektov tretieho predhradia. Uvedené rozhodnutia KPÚ Prešov sú právoplatné a vykonateľné.

V nadväznosti na vyššie uvedené správne akty a projektovú dokumentáciu Krajský pamiatkový úrad Prešov vydáva na základe žiadosti k predloženému *Plánu aktivít na obnovu kultúrnej pamiatky Zborovského hradu v roku 2016* toto rozhodnutie k zámeru čiastkovej obnovy a aktivít na hrade v roku 2015 v súlade a v nadväznosti na vyššie uvedené rozhodnutia a záväzné stanovisko a v nadväznosti na schválenú doposiaľ spracovanú výskumnú a projektovú dokumentáciu.

KPÚ Prešov preskúmal rozsah zámeru prezentovaný v žiadosti a v *Pláne aktivít na obnovu kultúrnej pamiatky Zborovského hradu v roku 2016*. Podkladom pre rozhodovanie bolo poznanie objektu z činnosti na hrade z predošlých rokov, vydané rozhodnutia a záväzné stanoviská KPÚ Prešov a schválená výskumná a projektová dokumentácia. Podkladom boli aj konzultácia zámeru aktivít na rok 2016 a jeho rozsahu so žiadateľmi, stavebno-technický stav dotknutých objektov, pamiatkové hodnoty NKP, ako aj všeobecné princípy a zásady dlhodobu uplatňované pri ochrane, konzervácii a obnove torzálnych hradnej architektúry v rámci Slovenska.

Posúdením predloženého zámeru obnovy na rok 2016, špecifikovaných prípravných a realizačných prác na konkrétnych objektoch hradu KPÚ Prešov v časti A./ výroku tohto rozhodnutia rozhodol, že zámer aktivít na obnove predmetnej národnej kultúrnej pamiatky v tam špecifikovanom a schválenom rozsahu na rok 2016 je prípustný. Pre tieto práce bol realizovaný predpísaný pamiatkový výskum, je spracovaná a schválená výskumná dokumentácia pamiatkových výskumov, príp. predpísaná iná prípravná dokumentácia a projektová dokumentácia. Predpokladanými prácami a úpravami v schválenom rozsahu za dodržania stanovených podmienok sa zachované pamiatkové hodnoty hradnej zrúcaniny nenarušia ani neohrozia.

V časti B./ výroku tohto rozhodnutia KPÚ Prešov rozhodol, že tam špecifikovaná časť zámeru obnovy je z hľadiska záujmov chránených pamiatkovým zákonom prípustná až po spracovaní a schválení príslušného architektonicko-historického výskumu konkrétneho dotknutého objektu či priestranstva Hradu Zborov a po schválení predpísanej inej prípravnej dokumentácie a projektovej dokumentácie - realizačného projektu pre každý objekt, ktorého obnova presahuje rámec bežnej konzervácie existujúceho stavu, staticky narušený objekt a pre každý nový objekt (novostavbu vrátane technických stavieb a prvkov).

V časti C./ tohto rozhodnutia KPÚ Prešov určil, že práce podľa plánu na rok 2016 v presne vymedzenom rozsahu sú z hľadiska záujmov chránených pamiatkovým zákonom neprípustné.

O forme a spôsobe realizácie týchto prác bolo už rozhodnuté inak v iných správnych aktoch, presadzujú práce bez prípravnej a projektovej dokumentácie, neprípustnú formu obnovy a predstavu žiadateľa o forme obnovy, príp. nad únosnú mieru rozširujú práce do priestoru zaniknutej zástavby hradného jadra doposiaľ dobre a dostatočne chránenej v archeologickej polohe.

Krajský pamiatkový úrad Prešov v časti D./ výroku tohto rozhodnutia ďalej určil, že predmetom rozhodnutia o zámere čiastkových aktivít na hrade na rok 2016 nie je zámer domurovania predprsné parkánovej terasy ako súčasti objektu č. 22 *Juhovýchodná bránová veža*. Riešenie úpravy bude predmetom návrhu na obnovu príslušného architektonicko-historického výskumu a jeho schválenia KPÚ Prešov. Predmetom rozhodnutia nie je ani preložený zámer zastrešenia obj. č. 11 Bašta JZ prvého predhradia, ani zámer prekrytia – zastrešenia parkánovej terasy obj. č. 22. Prípustnosť a podmienky pre obnovu rekonštrukčného alebo technického zastrešenia objektov NKP a podmienky pre inú ochranu objektov hradu pred atmosférickými vplyvmi sú určené v právoplatnom rozhodnutí KPÚ Prešov č. PO-07/3641-02/11546/Gs zo dňa 10.01.2008 o zámere komplexnej obnovy. Potrebu ochrany interiéru toho-ktorého objektu z hľadiska ochrany jeho pamiatkových hodnôt pred vplyvmi zrážok musí preukázať *Návrh na ochranu, obnovu a prezentáciu kultúrnej pamiatky (pamiatkového objektu)* príslušného architektonicko-historického výskumu objektu a o tejto skutočnosti musí rozhodnúť KPÚ Prešov osobitným rozhodnutím, v ktorom na základe výsledkov výskumu určí ďalší postup a podmienky obnovy toho ktorého objektu vrátane formy jeho ochrany pred atmosférickými vplyvmi, ktorá je o. i. značne závislá aj od rozsahu zachovania, významu a pamiatkových hodnôt toho-ktorého objektu.

Toto rozhodnutie vychádza z podmienok už vydaných vyššie uvedených rozhodnutí a záväzných stanovísk KPÚ Prešov. Podmienky týchto rozhodnutí a záväzných stanovísk spolu s podmienkami tohto rozhodnutia prezentujú záujmy ochrany predmetnej národnej kultúrnej pamiatky v súlade s dostupnými vedeckými poznatkami a prístupmi k ochrane pamiatkového fondu, a ktoré je vlastník (združenie, resp. iný oprávnený subjekt) povinný dodržať a splniť. Obnovou špecifikovaných objektov areálu hradu v schválenom rozsahu sa zachovávajú a zvýraznia jeho pamiatkové hodnoty, umocnia jeho architektonické a estetické kvality, zlepši sa stavebno-technický stav riešených objektov a zabezpečí sa jeho lepšia ochrana ich konštrukcií pred atmosférickými vplyvmi. Obnova tak prispeje ku skvalitneniu stavu pamiatkového fondu v regióne.

Pri rozhodovaní tunajší úrad prihliadal na predpokladaný charakter a rozsah prác na jednotlivých dotknutých objektoch a priestranstvách areálu hradu. Prihliadal aj k miere predpokladaných stavebných zásahov a miere poznania ich architektonického vývoja a prekrytých situácií. Z týchto dôvodov a v nadväznosti na už vydané rozhodnutie o komplexnej obnove hradu tunajší úrad pre čiastkové zásahy súvisiace s obnovou jednotlivých dotknutých objektov nariadil vykonanie architektonicko-historického a archeologického výskumu ako predstihového opatrenia pre ich obnovu.

Pri stanovení rozsahu archeologického výskumu KPÚ Prešov zohľadnil predpokladané zásahy do terénu, nedostatočné poznanie situácií a stavebných konštrukcií v polohe pod terénom a na charakter lokality. Najväčší počet nehnuteľných archeologických nálezov sa zachoval vo forme mohutných kultúrnych vrstiev. Takéto archeologické nálezy je možné dokumentovať metódami archeologického výskumu, kde vývoj dotknutého priestoru, resp. ďalšie objekty sú dokumentované na profiloch sond. Zároveň ručným odkryvom sú získané hnutelné nálezy nepostrádateľné pre chronologické zaradenie skúmaných vrstiev.

Pri rozhodovaní KPÚ Prešov ďalej prihliadal aj na reálne možnosti obnovy v súčasnosti a s ňou nutne súvisiacim archeologickým výskumom. Areál horného hradu, najstaršej a historicky najmenej poznanej časti hradu, je v súčasnosti stavebne zachovaný iba v obvodovej konštrukcii hradby a vonkajších múrov obvodovej zástavby jadra hradu. Priestranstvo samotného horného hradu – t. j. pamiatkový objekt *Nádvorie hradné I. vnútorné, hradného jadra* – obj. č. 4 (ÚZPF 262/4), je tvorené mohutnými, do prostriedku spádovanými deštrukčnými závalmi na výšku jedného, alebo aj dvoch podlaží, predpokladáme, že aj s celistvými priestormi a inými významnými archeologickými situáciami vysokej pamiatkovej hodnoty, ktoré sa časom prirodzene vyvinuli v prirodzenú

a konsolidovanú ochranu týchto archeologických situácií. Na archeologický výskum musí jednoznačne z hľadiska ochrany a prezentácie nadväzovať okamžitá konsolidácia, konzervácia a ochrana archeologických a architektonických nálezov a nálezových situácií, ktoré bez tohto zásahu vo veľmi krátkej dobe podliehajú úplnej skaze. Z toho dôvodu je v súčasnej praxi ochrany pamiatkového fondu, archeologických nálezov a nálezísk aplikovaný postup, kedy sa archeologický výskum viaže (výhradne a prednostne) na nevyhnutnú konsolidáciu a konzerváciu staticky narušených častí existujúcich architektur. Rozsiahle archeologické výskumy vedeckého typu bez zabezpečenia okamžitej konzervácie sú z hľadiska ochrany archeologických a architektonických nálezov a nálezových situácií v súčasnosti v praxi úradu neprípustné. Deštrukčné závaly horného hradu sú také mohutné a archeologický výskum a z neho vyplývajúce nevyhnutné konzervačné zásahy také veľké, že Krajský pamiatkový úrad Prešov rozhodol, že realizácia archeologického výskumu objektu *Nádvorie hradné I. vnútorné, hradného jadra* – obj. č. 4 bez finančného zabezpečenia následnej konzervácie predpokladaných vysoko náročných nálezových archeologických a architektonických situácií je neprípustný. Bezpečnosť návštevníkov hradného jadra je možné riešiť napr. realizáciou zábradlia v potrebných polohách obvodu nádvoria jadra hradu.

V interiéri objektu *Pristavba jadra hradu, západná vonkajšia vežová* - obj. č. 5 (ÚZPF 262/5) bol realizovaný archeologický vo väzbe na zabezpečenie vážnych statických porúch severnej a južnej steny. Zároveň bol terén v interiéri upravený tak, aby bolo možné primárne odvodnenie tohto priestoru cez vstupný otvor v severnej stene objektu. Z uvedených dôvodov tunajší úrad považuje ďalšie odstraňovanie deštrukčných závalov v tejto fáze obnovy za neodôvodnené a teda za neprípustné. Riešenie poruchy v odkryve sekundárneho otvoru v tejto hrade z paláca je možné riešiť samostatne. Prípadná ďalšia fáza archeologického výskumu je možná po zrealizovaní komplexného architektonicko-historického výskumu, ktorého súčasťou bude aj samotný návrh obnovy objektu.

KPÚ Prešov v časti E./ tohto rozhodnutia určil podmienky pre prípravu a vykonávanie obnovy na rok 2016. Určil, že konkrétne konzervačné a iné stavebné práce na jednotlivých objektoch s výnimkou sanácie určených havarijných narušení jednotlivých objektov možno realizovať až po vykonaní architektonicko-historického výskumu a po schválení výskumnej dokumentácie. V prípadoch, kedy zamýšľané práce presahujú rámec bežnej konzervácie zachovaného stavu, možno tieto práce zrealizovať iba na základe inej prípravnej dokumentácie a projektovej dokumentácie. Ich realizáciu podmienil aj dôsledným pravidelným usmerňovaním konzervačných a iných realizačných prác počas realizácie zástupcom KPÚ Prešov.

KPÚ Prešov v tomto rozhodnutí v základných rámcových podmienkach určil formu obnovy areálu hradu ako hradnej zrúcaniny so zachovaním jej charakteru a výrazu pamiatky torzálnie zachovanej pevnostnej architektúry vo svojom prírodnom prostredí. Ďalej stanovil, že pri obnove je nutné zachovať a konsolidovať autentickú hmotnú a pamiatkovú podstatu zrúcaniny a jej jednotlivých objektov v existujúcom stave a výraze v štádiu rozpadu. Určil, že obnova jednotlivých objektov hradu bude realizovaná metódou konzervácie, iba v opodstatnených prípadoch metódou čiastočnej rekonštrukcie v nevyhnutnom rozsahu. Nie teda úplnou rekonštrukciou, znovupostavením, či dostavbou novotvaru. KPÚ Prešov z hľadiska záujmov ochrany pamiatkového fondu v už vydanom a právoplatnom rozhodnutí vylúčil nadstavby objektov, či realizáciu akejkoľvek priestorovej (rozumej viditeľnej, pohľadovo vnímateľnej) strechy na objektoch. Zároveň KPÚ Prešov určil rozsah prác, konsolidácie a zásahov do jednotlivých objektov iba v nevyhnutnom rozsahu, reverzibilne a tak, aby ostal zachovaný ich existujúci charakter a výraz s narušenými korunami murív, bez ich zastrešovania a prestropovania. Podmienky pre obnovu jednotlivých objektov hradu bez zastrešenia, podmienky pre realizáciu prípadného zastrešenia, alebo pre inú ochranu objektov hradu pred atmosférickými vplyvmi sú ďalej záväzne určené v právoplatnom rozhodnutí KPÚ Prešov č. PO-2012/1027-06/4078/Gs zo dňa 17.05.2012 o zámere sprístupnenia, obnovy a zastrešenia objektov hradu. Na základe uvedeného Krajský pamiatkový úrad Prešov o prípustnosti a forme zastrešenia, či inej ochrany dotknutých objektov pred atmosférickými vplyvmi rozhodne po spracovaní Architektonicko-historických výskumov všetkých dotknutých objektov hradu a určenej prípravnej dokumentácie osobitne podľa § 32 pamiatkového zákona.

Vzhľadom na vyššie uvedené rozhodol tunajší správny orgán tak, ako je uvedené vo výroku rozhodnutia.

Poučenie:

Proti tomuto rozhodnutiu sa môže účastník konania v súlade s ustanovením § 53 a § 54 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní v znení neskorších predpisov odvolať na správnom orgáne, ktorý rozhodnutie vydal, t. j. na Krajskom pamiatkovom úrade Prešov, Hlavná 115, 080 01 Prešov, v lehote 15 dní odo dňa jeho doručenia.

Po vyčerpaní riadnych opravných prostriedkov je toto rozhodnutie preskúmateľné súdom.

Ing. Eva Semanová
riaditeľka
Krajského pamiatkového úradu Prešov

Príloha:

Všeobecné podmienky pre prípravu a vykonávanie zámeru obnovy

Rozhodnutie sa doručí:

Obec Zborov – Obecný úrad Zborov, Lesná 10, 086 33 Zborov

Združenie na záchranu Zborovského hradu, Kellerova 13, 085 01 Bardejov

Co: Krajský pamiatkový úrad Prešov – pre založenie do spisu

Krajský pamiatkový úrad Prešov – pre spis archeológia

Príloha rozhodnutia:
KPUPO-2015/20917-2/77300/Gs
zo dňa 03.11.2015

Zborov – Hrad Zborov (*Makovica*)

národná kultúrna pamiatka

Zámer obnovy na rok 2016

Všeobecné podmienky pre prípravu a vykonávanie zámeru obnovy

(určené predovšetkým pre projekt OSSD 1.4 a občianske aktivity)

Všeobecné podmienky pre prípravu a vykonávanie zámeru obnovy národnej kultúrnej pamiatky (NKP) **Hrad Zborov v katastri obce Zborov, okr. Bardejov** (*Zborovský hrad, hrad Makovica*) sumarizujú a stanovujú všeobecne platné podmienky a požiadavky stanovené a dlhodobo uplatňované Krajským pamiatkovým úradom Prešov pri obnove – konzervácii, čiastočnej rekonštrukcii, ochrane a prezentácii torzálne zachovanej hradnej architektúry, príp. opevnení a iných torzálne zachovaných stavieb. Tieto podmienky vychádzajú zo všeobecne platných podmienok a požiadaviek na obnovu a konzerváciu torzálne zachovanej architektúry na území Slovenska. Nadväzujú a spresňujú základné rámcové podmienky a ciele obnovy, podmienky na pamiatkový výskum, inú prípravnú dokumentáciu a projektovú dokumentáciu, ako aj konkrétne podmienky stanovované Krajským pamiatkovým úradom Prešov v príslušnom rozhodnutí (rozhodnutiach) o zámeroch komplexnej obnovy NKP, resp. o zámeroch obnovy na konkrétnu sezónu. Tieto podmienky sú uplatňované všeobecne na pamiatkach torzálne zachovanej architektúry hradných zrúcanín, opevnení a iných torzálne zachovaných stavieb na území Prešovského kraja ako aj v rámci celej Slovenskej republiky. Sú určené predovšetkým pre usmernenie aktivít pri prácach na obnove hradných zrúcanín v rámci dotačného projektu MK SR a MPSVaR SR *Obnovme si svoj dom*, podprogram 1.4. *Obnova NKP s pomocou nezamestnaných*, ako aj pre iné občianske aktivity a aktivity obcí pri obnove torzálne zachovanej architektúry.

Ing. Eva Semanová
riaditeľka
Krajského pamiatkového úradu Prešov

Základné všeobecné podmienky pre obnovu:

- 1.1. Na začiatku každej výskumnej a stavebnej sezóny v konkrétnom roku (pred začiatkom prípravných prác, výskumov a pred začiatkom realizačných prác) zvolá vlastník (obec, občianske združenie, zhotoviteľ, resp. iný oprávnený subjekt) vstupné rokovanie priamo na hrade aj za účasti zástupcov KPÚ Prešov, na ktorom budú spresnené, určené, resp. na mieste dohodnuté detaily a konkrétny postup obnovy dotknutých častí hradu, ako aj konkretizované podmienky a rozsah vykonávania ďalších predpísaných výskumov, inej prípravnej a projektovej dokumentácie v zmysle vydaných rozhodnutí o zámere obnovy a schválenej prípravnej a projektovej dokumentácie.
- 1.2. Počas prípravy a realizácie obnovy zručaniny v konkrétnom roku bude vlastník (iný oprávnený subjekt) na hrade zvolávať pravidelné kontrolné dni. Termín a čas konania kontrolných dní bude s KPÚ Prešov vzájomne dohodnutý osobitne.
- 1.3. Triedenie a zber kamenného materiálu z povrchu terénu možno realizovať bez dohľadu archeológa a bez nutnosti realizácie archeologického výskumu dotknutej plochy.
- 1.4. Realizácia akýchkoľvek výkopov a zemných prác, odstraňovanie deštrukcií, závalov a sutín za účelom zberu kamenného materiálu pre murárske práce, realizácia úpravy povrchov terénu v areáli hradu, ako aj finálne úpravy terénu po ukončenej obnove objektov bez realizácie archeologického výskumu sú nepripustné!
- 1.5. Materiál z výkopov archeologického výskumu bude separovaný a deponovaný na ploche hradu pre opätovné využitie pre murárske práce, resp. pre spätný zásyp archeologických sond.
- 1.6. Sondy a odkryté plochy archeologického výskumu po ukončení výskumu ešte v danom roku opätovne zasype realizátor výskumu pôvodným výkopkom a obdobným materiálom do určenej úrovne podľa určenia KPÚ Prešov.

2. **Podmienky pre konzerváciu murív, vyplňanie kaverien a deštrukcií líc murív a pre iné murárske práce:**

- 2.1. Práce na konsolidácii, stabilizácii a konzervácii stavebne bežne narušených murív budú v stavebnej a výskumnej sezóne konkrétného roku realizované výhradne v schválenom rozsahu podľa stanovených podmienok príslušného rozhodnutia KPÚ Prešov.
- 2.2. Na zámer realizácie akýchkoľvek čiastkových konsolidačných, konzervačných prác a terénnych úprav na hrade nad rozsah schválený príslušným rozhodnutím KPÚ Prešov na konkrétny rok je vlastník (iný oprávnený subjekt) povinný vopred si vyžiadať rozhodnutie KPÚ Prešov o tomto novom zámere obnovy.
- 2.3. Murárske práce bez spracovania detailnej realizačnej dokumentácie je prípustné realizovať výhradne v rozsahu základnej konzervácie, údržby, sanácie a dopĺňovania muriva malých kaverien a deštruovaných drobných výpadkov líc určených objektov po vykonaní a schválení predpísaného architektonicko-historického výskumu (I. a II. etapa) a archeologického výskumu a v súlade so schváleným *Návrhom ochrany, obnovy a prezentácie kultúrnej pamiatky*.
- 2.4. Konzerváciu, sanáciu, čiastočnú rekonštrukciu a statické zabezpečenie vyššej náročnosti na vážne narušených konštrukciách objektov je prípustné realizovať iba na základe schválenej predpísanej prípravnej a projektovej dokumentácie subjektom oprávneným na takúto činnosť podľa osobitného predpisu.
- 2.5. Pre dopĺňovanie muriva a konzervovanie kaverien a celkov väčšieho rozsahu, konzerváciu a sanáciu staticky vážne narušeného muriva, na rekonštrukčné práce, stavbu a kotvenie lešenia, realizáciu výdrevy a pod vlastník (iný oprávnený subjekt) zabezpečí odborný dohľad resp. návrh statického zabezpečenia spracovaný fyzickou osobou autorizovanou podľa osobitného predpisu v odbore statika stavieb. Riešenie statického zabezpečenia, kotvenia a pod. vlastník (resp. iný oprávnený subjekt) v štádiu spracovania prekonzultuje a následne schváli ako prípravnú a projektovú dokumentáciu z hľadiska záujmov chránených pamiatkovým zákonom s KPÚ Prešov.

- 2.6. Vypadnuté líca muríva a kaverny vyplniť kamenným murivom s primárnym cieľom konsolidácie a stabilizácie murív v dotknutom úseku.
- 2.7. Pri konzervácii objektov preferovať hierarchiu stupňa narušenia objektu a finálne ukončovanie jednotlivých porúch a objektov hradu pred začínaním konzervácie ďalších objektov!
- 2.8. Výplne kaverien realizovať riadkovým (podľa situácie aj neriadkovým) murivom do úrovne líc zachovaných alebo predpokladaných povrchov líc z miestneho kameňa. Rešpektovať materiálovú skladbu zachovaných murív a ich líc, veľkosť, kladenie a usporiadanie kameňov, dodržať a doplniť priebeh a sklon technologických pracovných škár – riadkov, kapsy konzol lešení, výtokové otvory a pod.
- 2.9. Detaily konzervácie murív v miestach strieľní, otvorov, prieluk a ozubov cimburia a pod. realizovať na základe schváleného *Návrhu na ochranu, obnovu a prezentáciu* NKP, resp. pamiatkového objektu, schválenej prípravnej dokumentácie, realizačnej dokumentácie, resp. na základe určenia zástupcu KPÚ Prešov na mieste.
- 2.10. Rešpektovať zachované a na nových doplnkoch murív rekonštruovať analogicky podľa priliehlych murív spôsob škárovania (do líca muríva, hlboké škárovanie...).
- 2.11. Murovacía malta vápenná (odležané hasené vápno), plnivo miestny „hrubý“ piesok obdobnej zrnitosti a frakcie ako je v historickej ložnej malte.
- 2.12. Ložná i škárovacia malta sa musí zložením, štruktúrou, textúrou a farebnosťou podobat' pôvodnej ložnej malte vo fázovo a technologicky príslušnom úseku muríva.
- 2.13. Ložná i škárovacia malta musí byť mäkkšia a poréznejšia ako najmäkší druh pôvodného kameňa i nového murovacieho materiálu.
- 2.14. Ložná i škárovacia malta musí byť mäkkšia a poréznejšia ako pôvodná ložná malta.
- 2.15. Použitie betónu, železobetónu, použitie cementovej malty, aktivovanej malty a iných novodobých a súčasných technológií a stavebných materiálov je pre konzerváciu murív neprípustné!
- 2.16. Škáry pri murovaní minimalizovať, škáry vyplňať úlomkami a úštepami murovacieho kameňa.
- 2.17. Spôsob škárovania bude v rámci štátneho pamiatkového dohľadu spresnený na mieste zástupcom KPÚ Prešov v štádiu realizácie prác.
- 2.18. Priebežne (pred zaschnutím malty) povrch muríva dôsledne čistiť od zvyškov malty mäkkými kefami a omytím, škáry za čerstva patinovať.
- 2.19. Otvory bez zachovaných tesaných kamenárskych ostení ako aj bez drevených zárubní prednostne stabilizovať a konzervovať s priznaním drážok naznačujúcich deštruované, vypadnuté, či vytrhnuté chýbajúce kamenné ostenia resp. tesárske zárubne, teda bez dopĺňania tesaných kamenných ostení a drevených zárubní.
- 2.20. Koruny murív objektov konzervovať v zachovanom narušenom neúplnom tvare na nastavovanú maltu s dôsledným odvedením vody z povrchu murív. Prípustné je vloženie nepriepustnej fólie do doplnených častí korún murív. Konkrétne riešenie a miesto vopred schváliť s KPÚ Prešov.
- 2.21. Pri konzervácii korún murív zachovať, resp. v nových doplnkoch zopakovať efekt prirodzeného „rozpadu“, zvlnenie a nezarovnaný povrch v pozdĺžnom priebehu i nevyrovnaný, obojstranne (jednostranne) vyspádovaný priečny prierez koruny murív bez ich zarovnávaní.
- 2.22. Akúkoľvek nadstavbu a dopĺňovanie korún nad zachovanú úroveň schváliť s KPÚ Prešov. Prípadné doplnenie koruny a riešenie jej finálnej úpravy preukáže *Návrh na ochranu, obnovu a prezentáciu* NKP, iná prípravná dokumentácia, alebo realizačná dokumentácia.
- 2.23. Čerstvo domurované časti murív a ich líc chrániť prekrytím a vlhčením pred priamym slnečným žiarením a pred vyplavovaním dažďom.
- 2.24. Na ukončené konzervované koruny murív aplikovať bezodkladne biosanačný trávnatý a drnový pokryv z miestnej suchomilnej vegetácie.

- 2.25. Forma prezentácie a detaily úpravy korún murív jednotlivých objektov vrátane biosanačnej úpravy budú určené Krajským pamiatkovým úradom Prešov osobitne počas prác.
 - 2.26. Murárske práce ukončiť cca 90 dní pred nástupom zimného obdobia, najneskôr koncom mesiaca september príslušného roku. Nezabezpečené obnovené koruny murív následne chrániť prekrytím pred atmosférickými vplyvmi, hlavne dažďom a mrazom!
 - 2.27. Po realizácii doplnenia murív pätných kaverien a deštruovaných líc murív zasypať odhalené päty murív a skalné bloky výkopkom do určenej úrovne a päty múru opätovne prihrnúť vykpanou zeminou do pôvodnej úrovne a sklonu.
3. **Podmienky pre konzerváciu a prezentáciu historických omietok:**
- 3.1. Nálezy historických omietok po hornom a bočnom obvode bezodkladne po sprístupnení alebo odkrytí „opáskovať“ („vymostikovať“) pred vtekaním atmosférickej vody prechodovými páskami z jemnozrnej vápennej malty.
 - 3.2. Omietky chrániť podľa možnosti aj provizórnym prekrytím strieškou.
 - 3.3. Samotné omietané plochy a ich zachované štukové, ryté, alebo maliarsku výzdobu alebo ich pozostatky konzervovať oprávneným subjektom v oblasti obnovy historickej omietky, alebo, podľa významu a určenia KPÚ Prešov, konzervovať, obnoviť a prezentovať metódami reštaurovania.
4. **Podmienky konzervácie a rekonštrukcie kamenárskych prvkov a pre kamenárske práce:**
- 4.1. Tesané kamenárske prvky prednostne zachovať a stabilizovať v originálnom zachovanom stave *in situ* (vo svojej pôvodnej polohe) aj v prípade torzálné zachovaného, alebo poškodeného stavu bez dopĺňania.
 - 4.2. Nálezy kamenárskych tesaných prvkov zo sutín v prípade možnosti, technicky vyhovujúceho stavu prvku a presnej identifikácie jeho pôvodnej polohy opätovne osadiť do svojej pôvodnej polohy.
 - 4.3. Prípadné doplnky tesaných kamenárskych prvkov a ich rozsah realizovať v súlade so schváleným *Návrhom na ochranu, obnovu a prezentáciu NKP*, schválenou inou prípravnou dokumentáciou, alebo realizačnou dokumentáciou, príp. schváliť s KPÚ Prešov.
 - 4.4. Schválené doplnky, plomby, protézy a rekonštrukciu tesaných kamenárskych prvkov realizovať z analogického prírodného kameňa (výnimočne po schválení KPÚ Prešov z umelého kameňa) oprávneným subjektom v oblasti obnovy kamenných prvkov, alebo, podľa určenia KPÚ Prešov, realizovať metódami reštaurovania.
 - 4.5. Celkovú rekonštrukciu zaniknutých alebo vážne a nezvratne poškodených ucelených kamenárskych prvkov bez zachovaných profilácií prednostne nerealizovať. Prípadnú schválenú celkovú rekonštrukciu zaniknutých alebo nezvratne poškodených ucelených kamenárskych prvkov na základe iných prameňov realizovať ako ucelenú akademickú rekonštrukciu predpokladaného pôvodného tvaru s kamenárskym opracovaním povrchu oprávneným subjektom v oblasti obnovy kamenných prvkov, alebo, podľa určenia KPÚ Prešov, realizovať metódami reštaurovania.
5. **Podmienky pre tesárske prvky a konštrukcie:**
- 5.1. Zachované drevené tesárske prvky a ich časti prednostne zachovať v originálnom zachovanom stave *in situ* (v pôvodnej polohe) aj v prípade torzálné zachovaného, alebo poškodeného stavu bez dopĺňania.
 - 5.2. Prípadné doplnky tesárskych prvkov a ich rozsah realizovať v súlade so schváleným *Návrhom na ochranu, obnovu a prezentáciu NKP*, schválenou inou prípravnou dokumentáciou, alebo realizačnou dokumentáciou, príp. schváliť s KPÚ Prešov.
 - 5.3. Realizácia nových tesárskych prekladov a zárubní otvorov je prípustná obmedzene a výnimočne, v minimálnom rozsahu, výhrade z hľadiska nutnosti zabezpečenia statiky otvoru, alebo v prípade čiastočnej rekonštrukcie a architektonizácie toho-ktorého objektu,

ak bola takáto forma obnovy schválená rozhodnutím KPÚ Prešov, a ak bol tak schválený *Návrh ochrany, obnovy a prezentácie NKP* príslušného architektonicko-historického výskumu, prípravná dokumentácia, alebo realizačná dokumentácia oprávneným subjektom v oblasti obnovy drevených tesaných prvkov a konštrukcií.

- 5.4. Realizácia náznakovej alebo úplnej rekonštrukcie trámových stopov, drevených schodísk a iných drevených konštrukcií, ako aj realizácia regulárneho, resp. technického ochranného skrytého prestrešenia určených objektov je prípustná výhradne v prípade čiastočnej rekonštrukcie a architektonizácie toho-ktorého objektu, ak bola takáto forma obnovy schválená rozhodnutím KPÚ Prešov, a ak bol tak schválený *Návrh ochrany, obnovy a prezentácie pamiatkového objektu NKP* príslušného architektonicko-historického výskumu, prípravná dokumentácia, alebo realizačná dokumentácia oprávneným subjektom v oblasti obnovy drevených tesaných prvkov a konštrukcií.
- 5.5. Schválené repliky a rekonštrukcie historických prvkov realizovať podľa zachovaných znakov, stôp a podkladov, alebo podľa historických analógií z mäkkého (alebo tvrdého) dreva podľa charakteru prvkov a konštrukcie, prednostne z ručne opracovaných prvkov na vysokej remeselnej úrovni, s použitím tradičných tesárskych spojov a spojovacích kolíkov.
- 5.6. Schválenú náznakovú rekonštrukciu drevených konštrukcií a schválené vložené a nové konštrukcie prevádzkového charakteru realizovať z dreva rezaného strojovo, bez povrchového opracovania, resp. so strojovo hrubo ohobľovaným povrchom.
- 5.7. Povrchová úprava a ochrana dreva proti biotickým škodcom: výhradne drevo nesfarbujúca (bezfarebná!), transparentná, lazúrovacia úprava bez lesku s cieľom postupného prirodzeného zašednutia povrchu dreva.
- 5.8. Konzervačné laky a oleje, ako aj drevo sfarbujúce prípravky sú na úpravu povrchu tesárskych konštrukcií **neprípustné!**
6. **Podmienky pre redukcii náletovej zelene, odstraňovanie drevín a údržbu porastovej štruktúry:**
 - 6.1. Zámer zásahov do porastovej štruktúry, redukcii a údržby zelene na zrúcaninách hradov možno v súlade s určenými podmienkami konkrétneho rozhodnutia KPÚ Prešov pripravovať a vykonávať bez pamiatkového výskumu a bez inej prípravnej dokumentácie a projektovej dokumentácie.
 - 6.2. Pri realizácii zásahov do porastovej štruktúry rešpektovať záujmy chránené osobitnými predpismi, najmä na úseku ochrany životného prostredia, ochrany prírody a krajiny a ochrany lesa.
 - 6.3. Zachovať vzrastlé stromové dreviny v areáli zrúcanín a v ich bezprostrednom okolí.
 - 6.4. Prípadné odstránenie drevín bude výberové, s celkovým cieľom vytvoriť prírodno-krajinárske zázemie hradnej zrúcaniny s priehľadmi a výhľadmi do okolia a s ponechaním solitérnych stromov a stromových skupín.
 - 6.5. Odstránenie stromov a redukcii zelene obec (občianske združenie, resp. iný oprávnený subjekt) odsúhlasí písomne aj so správcom lesného pozemku a s príslušným orgánom ochrany lesa; pri drevinách rastúcich mimo lesa s orgánom ochrany prírody a krajiny.
 - 6.6. Na ploche celej hradnej zrúcaniny vrátane obvodu hradu, priekop a valov je primárne potrebné odstrániť mladé náletové stromové dreviny a kríky výrubom a ich obrasty odrezaním. Zachovať vzrastlé solitérne stromy! K výrubu a k vyznačeniu cieľových stromových drevín určených na ponechanie obec (resp. iný oprávnený subjekt) zvolá osobitné pracovné stretnutie za účasti zástupcov KPÚ Prešov, orgánu ochrany prírody a krajiny, Štátnej ochrany prírody SR a ďalších príslušných orgánov na úseku ochrany ŽP a ochrany lesa.
 - 6.7. Odstránenie drevín je viazané na chemické ošetrenie všetkých rezných rán totálnym herbicídmi na zamedzenie tvorby výmladkov.
 - 6.8. Pri odstraňovaní porastov je nevyhnutné v plnej miere zabezpečiť ochranu existujúcich murív a iných stavebných konštrukcií a situácií aj v archeologickej polohe.

- 6.9. Úpravy areálu zrúcaniny hradu spojené s odstránením drevitých náletov a s následným udržiavaním areálu nesmú z hľadiska ochrany archeologických nálezov zasiahnuť do existujúceho pôvodného, dosiaľ neporušeného terénu.
- 6.10. Všetky plochy na hradnej zrúcanine vrátane jej obvodu je nutné pravidelne udržiavať a kosiť. Na mladý prvoobrast odstránených drevín aplikovať totálny herbicíd a zabezpečiť pravidelné kosenie.
- 6.11. Na všetkých korunách múrov, na násypoch klenieb, v otvoroch a pod. je potrebné odstrániť drevité nálety odrezaním a chemickým ošetrovaním proti rastu koreňových a pňových výmladkov. Je nevyhnutné ponechať koreňový systém odrezaných drevín na mieste, aby nedošlo k narušeniu konštrukcie murív.
- 6.12. Čistenie koruny murív od hlinených vrstiev a bylinného pokryvu pred obnovou a konzerváciou murív jednotlivých objektov je neprípustné! Drnový pokryv s bylinnými spoločenstvami tvorí prirodzenú ochrannú vrstvu koruny murív. Rovnako sú mimo archeologického výskumu neprípustné zásahy do sutín a hlinených násypov!
- 6.13. Podmienky pre práce, zásahy a úpravy porastovej štruktúry v areáli hradu nad rámec vyššie uvedených podmienok tohto rozhodnutia budú určené Krajským pamiatkovým úradom Prešov osobitne.
- 6.14. Konkrétne podmienky, požiadavky a detaily odstraňovania náletovej vegetácie a údržby zelene v areáli hradu určí zodpovedný zástupca KPÚ Prešov priamo na mieste a v aktuálnom čase konkrétnej sezóny poverenému zástupcovi vlastníka zodpovednému za realizáciu obnovy.

7. **Ostatné všeobecné podmienky:**

- 7.1. Vlastník národnej kultúrnej pamiatky (obec, občianske združenie, resp. iný oprávnený subjekt) oznámi KPÚ Prešov vopred termín začiatku a termín predpokladaného konca obnovy, čiastkovej obnovy v konkrétnom roku, resp. termíny začatia a ukončenia jednotlivých zásadných etáp obnovy.
- 7.2. Detaily podmienok realizácie prípravných, výskumných a konzervačných prác budú v rámci konkrétnej stavebnej a výskumnej sezóny pravidelne určované, spresňované, alebo schvaľované zástupcami KPÚ Prešov počas pravidelne konaných kontrolných dní v aktuálnom čase priamo na hrade počas prác.
- 7.3. Ak v priebehu prác dôjde k odkrytiu nepredvídaného nálezu na hrade alebo k archeologickému nálezu mimo výskumu, ten, kto práce vykonáva, je povinný až do vydania rozhodnutia Krajského pamiatkového úradu Prešov zastaviť tie práce, ktoré ohrozujú nález alebo nálezovú situáciu a nález bezodkladne nahlásiť KPÚ Prešov.
- 7.4. Realizáciu akýchkoľvek nových technických stavieb, prvkov, prvkov drobnej architektúry (aj dočasných) – mostíky, prístrešky, lavičky, informačné a propagačné tabule, ohniská, smetné koše a pod. vopred schváliť s KPÚ Prešov.
- 7.5. Pri inštalácii dočasných technických stavieb a objektov, prvkov a zariadení nie je prípustné zasahovať do stavebných konštrukcií objektov zrúcaniny hradu, nádvorí, predpolia a okolia hradu a realizovať výkopové práce.
- 7.6. Realizácia akýchkoľvek technických objektov zariadenia staveniska a pod. (aj dočasných) v areáli hradu je nežiaduca!
- 7.7. Objekty, skládky, hygienické zariadenia a iné objekty zariadenia staveniska (aj dočasné) situovať sústredene do určenej polohy, prednostne k prístupovej ceste mimo areál zrúcaniny hradu.
- 7.8. Po ukončení prác v konkrétnej výskumnej a stavebnej sezóne z areálu hradu odstrániť, resp. sústrediť do vhodných polôh sezónne objekty zariadenia staveniska, skládky a iné sezónne dočasné vybavenie staveniska! Areál hradu vypratať a vyčistiť!